

SPAȚIUL ÎN PLUS.

Versatilitatea ca ambiguitate spațială, declanșator al creativității/

THE PLUS SPACE.

Versatility as Spatial Ambiguity, a Trigger for Creativity

Oana FRUNZĂ, drd. arh./PhDc. arch.

oanafrunzaz@gmail.com

Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, RO/
“Ion Mincu” University of Architecture and Urban Planning, Bucharest, RO

Rezumat

Contextul pandemiei ne-a forțat să regândim modul în care locuim. Cât de benefic e un spațiu multifuncțional? Câte funcțiuni încap pe ce suprafață? Cum ne afectează psihic un spațiu multi vs uni-funcțional? Pentru a răspunde la această întrebare voi face distincția dintre spațiul neocupat, neatribuit, spațiul în plus și cel specific, ordonat și proiectat întocmai. Identific două atribute necesare pentru ca un spațiu să fie versatil: ambiguitatea și funcționalitatea. Ambiguitatea este o condiție necesară ce facilitează declanșarea procesului creativ, fiind și singura indentificată ca având o corelație directă cu procesul creativ în literatura de specialitate. Înțelegem funcționalitatea unui spațiu în termeni de satisfacere a unor nevoi psihologice și contextuale de bază cum ar fi proporția, lumina și poziționarea. Ca un exemplu, voi vorbi despre balcon, acel spațiu de graniță uitat, care atunci

Abstract

The context of the pandemic has forced us to rethink the way we live. Is a multifunctional space beneficial? How many functions can we fit into what floor area? What psychological consequences does a multi- versus a uni-functional space have over the way we live? To answer this question, I will distinguish between unoccupied, unassigned space, the +space, and the specific, ordered, and specifically designed space.

I identify two necessary attributes for a space to be versatile: ambiguity and functionality. Ambiguity is a condition that facilitates the triggering of the creative process, being also the only one that has a direct correlation with creative potential in the specialty literature. We understand the functionality of a space in terms of the fulfillment of basic physical and contextual conditions such as proportion, lighting, and position.

când am realizat că nu avem suficient aer, suficientă lumină, suficientă natură, suficientă vizibilitate, a devenit orice spațiu de care aveam nevoie: un birou, un loc de joacă, o grădină, un colțisor de luat micul dejun, o punte de observare a lumii din spatele ferestrei. Voi extinde conceptul de spațiu în plus la medii macro, cum sunt spațiile publice, folosindu-mă de instalațiile pe care le-am propus și coordonat în cadrul festivalului Romanian Creative Week. Voi folosi o abordare interdisciplinară, combinând arhitectura cu psihologia comportamentală și cercetarea în domeniul creativității. Concluzionez că, în paralel cu spațiile atribuite, trebuie să gândim puțin suplimentar, un spațiu în plus, ce poate oferi o evadare din gridul predeterminat, spațiu în care nu ne vom simți constrânși să urmărim un tipar comportamental fix.

Cuvinte cheie/ Keywords

ambiguitate, versatilitate, fuziunea funcțională, spațiu în plus, creativitate/
ambiguity, versatility, functional merging, +space, creativity

Efectele psihologice ale dezordinii funcționale

Pandemia de Covid-19 a generat o multitudine de întrebări despre modul în care trăim; una dintre acestea vizează mediul locuinței, ce a devenit *axis mundi* al întregii noastre existențe: casele noastre au devenit locul de muncă, școala, bistro-ul, sala de fitness, au fost încărcate cu funcțiuni și semnificații ce erau înainte externe. Efectele secundare ale acestei prelungite încărcări funcționale sunt încă analizate, însă putem extrage anumite observații empirice preliminare.

Calitatea locuirii măsurată prin spațiul util, cantitatea de lumină naturală, priveliștile, calitatea aerului și vecinătatea spațiilor verzi se corelează cu sănătatea mentală generală a oamenilor care au stat în izolare (Serafini et al., 2020). Tinerii adulți sunt printre cei mai afectați căci tind să locuiască în condiții mai precare și au o nevoie crescută pentru activitate (Judge, Lindsay and Rahman, 2020). O altă categorie vulnerabilă este alcătuită din femei ce poartă o cantitate disproporționată de responsabilități și atribuții în interiorul familiei. Componenta adițională a lucrului de acasă îngreunează sarcinile iar această presiune se traduce în probleme psihice moderate spre severe, precum anxietatea și depresia (Sharma & Vaish, 2020).

As an example I will examine the balcony, that forgotten border space that, when we realized we did not have enough air, enough light, enough nature, enough visibility, became whatever space we needed: an office, a playground, a garden, a breakfast nook, an observation deck of the world outside the window. I will expand the meaning of the +space to macro-level environments, such as public spaces, using two artistic installations I coordinated for Romanian Creative Week. I will use an interdisciplinary approach, combining architecture with behavioral psychology and creativity research. I conclude that, in parallel with assigned spaces, we must think about a small additional space, a plus space, that can offer an escape from the predetermined grid, a space in which we will not feel constrained to follow a set behavioral pattern.

The psychological effects of functional clutter

The Covid-19 pandemic has generated a multitude of questions about the way we live; one of these regards the home environment, which became the *axis mundi* of our entire existence: our home has become the workplace, the school, the cinema, the bistro, the gym, cluttered with functions and meanings that were once external. The side effects of this prolonged functional merging are still being examined, however, some empirical observations can already be made.

The quality of the housing as indicated by factors like usable floor space, light exposure, views, air quality and vicinity to green spaces correlates with the overall mental health of the people that were in lockdown (Serafini et al., 2020). Young adults are among the most affected as they tend to live in poorer conditions and have an increased need for activity (Judge, Lindsay and Rahman, 2020). Another vulnerable category are women, who bear a disproportionate amount of responsibilities and duties within the household. The added work-from-home component makes tasks harder to manage and the resulting pressure translates into severe to moderate mental health issues like anxiety and depression (Sharma & Vaish, 2020).

De la revoluția industrială, când s-a făcut o conexiune clară între condițiile de locuire și sănătatea precară a muncitorilor, locuințele colective au început să fie reglementate prin legislație astfel încât să întrunească cerințe minime de igienă și confort. Pe lângă bunăstarea fizică, pandemia a dezvăluit cât de interconectat e psihicul cu spațiul fizic cu care interacționăm îndelung, cum e locuința.

Creierul uman e predispus să facă asocieri între spațiu și funcțiune, atribuim sensuri și apoi ne atașăm de ele, generând un răspuns condiționat, o reacție involuntară a modului în care folosim spațiile. Dacă un singur spațiu are multiple sensuri și funcțiuni incompatibile între ele, atunci activitatea în acel spațiu va fi îngreunată. În timpul pandemiei, majoritatea celor ce au lucrat de acasă au observat că sunt mai ușor distrași și predispuși la procrastinare; cei cu spații mici având provocări adiționale. Pe măsură ce locuința tipică de oraș s-a micșorat ca urmare a expansiunii naturale a orașului și a pieței imobiliare capitaliste, stilul de viață urban, accelerat a făcut din densitate ceva comun și noi am acceptat că orașul ne poate satisface fiecare nevoie. Casele noastre au sfârșit prin a fi doar un loc de dormit și de pregătire pentru activitățile ce aveau loc în afara lor, însă odată cu impunerea *lockdown*-ului au trebuit să preia o multitudine de funcțiuni, să devină un mini-oraș. Ca arhitecți, venerăm cuvântul multifuncțional, ne atrag spațiile transformabile, minimul ce conține maximum. Însă realitatea e că un spațiu multifuncțional mic nu e autosuficient, ci depinde de disponibilitatea orașului. În externalizarea nevoilor noastre către oraș, am știrbit din scopul locuinței noastre (Paris & Lopes, 2018). Întrebarea care a apărut e cât de benefică e în realitate o locuire minimală și multifuncțională, dacă paturile noastre se transformă în birou, le-am asocia cu o atmosferă relaxantă sau cu una alertă, de concentrare? Cât de puțin spațiu e prea puțin? Cercetările în domeniul neuro arhitecturii, domeniul care studiază modul în care creierul nostru creează atașamente și tipare comportamentale în relație cu mediul construit, sugerează că avem nevoie de spațiu liber și de un anumit grad de disociere între funcțiuni incompatibile. Astfel de subiecte sunt abordate în cadrul conferințelor ANFA (Academia de Neuroștiințe pentru Arhitectură). Un mod prin care am putea testa aceste teorii observaționale ar fi utilizând date senzoriale biometrice într-un mediu controlat.

The same is true, though less pronounced, of the remainder of the population. Since the industrial revolution, when a clear connection was made between living conditions and the deteriorating health of workers, collective housing has been regulated so that it meets hygiene and comfort requirements. But apart from our physical wellbeing, the pandemic has uncovered how much our mental state also depends on the design of our home.

The human brain is wired to make associations between a space and its purpose; we assign meaning and then we get attached to that meaning, generating a conditional response once we enter the space. If a single space has multiple meanings and functions that are not compatible, then our activity within it will be encumbered. During the pandemic, most people working from home have complained about being distracted or tending to procrastinate; the ones with less space faced additional challenges. As the typical city home became smaller due to the natural growth of the city and its capitalist housing market, a modern, fast-paced lifestyle made high population density commonplace and we accepted that the city could fulfil our needs. Our homes ended up only serving the purpose of sleeping and preparing for the activities that took place outside of it, but when the lockdowns started to be enforced, our homes had to become multifunctional. As architects we have reveled in this concept, the appeal of a transformable space, the minimal that contains the maximum. But the reality is that a multifunctional small space is not truly self-sufficient; it depends on the availability of the city. In externalizing our needs to the city we have thwarted the purpose of our home (Paris & Lopes, 2018). The question that arose about the multifunctional minimal living is how beneficial it really is, if, for example, our bed transforms into a worktable: would that space be associated in our mind with a relaxing atmosphere or will it be one of concentration and alertness? And how little space is too little? Neuro-architecture studies, the field that analyses the way our brain creates attachment and behavioral patterns in relation to the built environment, would suggest that we do need empty space and some degree of dissociation between incompatible functions. Such topics are at the core of the ANFA conferences (The Academy of Neuroscience for Architecture). Using biometric sensory data and a controlled environment, we can test these observational theories.

Proiectând pentru creativitate

Creativitatea e cea care ne-a permis să răspundem situațiilor neprevăzute într-un mod adaptiv. Această calitate reprezintă latura pozitivă a pandemiei, modul în care, atât individual, cât și colectiv am găsit moduri creative de a face față provocărilor impuse de virus. Creativitatea nu e ceva ce se materializează din eter, e un concept multidimensional ce leagă împreună persoana, procesul, produsul și presa (J. Kaufman & Glăveanu, 2019) și are loc în cadrul unui context complex. Această viziune sistemică și non-liniară a creativității e cea care generează ideea că prin controlarea și modificarea diverselor componente ale conceptului putem genera răspunsuri creative. Contextul construit e unul din acești catalizatori. Deși majoritatea modelelor structurale ale creativității includ componenta contextului, doar câteva includ în mod explicit latura mediului, în timp ce majoritatea se concentrează pe cea socială. În 2019, Jan Dul a propus cadrul teoretic „Traseul Triplu” în care a încercat să conecteze mediul fizic prin funcționalitate, sens și stare. A concluzionat că traseul funcționalității e un factor contributor necesar. Spațiile care erau esențiale, adaptive și fără distrageri erau mai probabil de a declanșa un răspuns creativ (Dul, 2019). Pentru a susține aceste afirmații este nevoie de o cercetare interdisciplinară mai aprofundată, care să aibă în vedere toate caracteristicile contextului construit și relația lor cu creativitatea; o perspectivă din domeniul arhitecturii ar fi benefică.

Dintr-o perspectivă fenomenologică, spațiul are atât o dimensiune fizică, cât și una perceptuală. Corpul acționează ca un creator de spațiu, mișcarea sa dislocând forma continuă și fluidă a spațiului și modelându-l prin conturul său. Interacționând cu spațiul într-un mod experiențial și explorativ permitem corpului să acționeze ca o unealtă creatoare. Acest mod de a relaționa cu spațiul e ceva ce noi, ca arhitecți, putem să încurajăm prin folosirea spațiului ambiguu, un spațiu ce nu vine cu un nume atașat ci cu un semn, semnul „+”.

Propun o interpretare diferită pentru spațiul versatil, sugerez să eliminăm înțelesul alocat și supra-proiectat al fațadei sale multifuncționale și să-l înlocuim cu spațiul gol, ne-proiectat, ambiguu: spațiul în plus.

Îmi structurez sugestia folosindu-mă de un concept răspândit în cercetarea creativității, și anume ambiguitatea.

Designing for creativity

Creativity is what allows us to respond to unpredictable situations in an adaptive way. It is this quality that represents the positive side of the pandemic, the way in which, as individuals and as a collective, we have found creative ways of coping and dealing with the new challenges that the virus has posed. But creativity is not something that just materializes from an ethereal plane, it is a multidimensional concept that ties together person, process, product and dissemination (J. Kaufman & Glăveanu, 2019) and that happens within an equally multidimensional context. This systemic and non-linear view of creativity is what generates the idea that by controlling and modifying the various components we can catalyze creative responses. The built context is one of these catalysts. Although most models of creativity include the context component, only a few concentrate on the environmental side, while the majority focus on the social one. In 2019, Jan Dul proposed the “Triple Path” theoretical framework in which he tried to link the physical environment via functionality, meaning and mood. The functionality route was found to be an indispensable contributing factor to creativity. Spaces that were instrumental, adaptive and distraction-free were more prone to trigger a positive creative response (Dul, 2019). However, more interdisciplinary research is needed into the various characteristics of the built context and their correlation with creativity, and a more developed architectural angle could be useful further on.

From a phenomenological perspective, space has both a physical and a perceptual dimension. The body acts as a creator of space as its movement dislodges the continuous fluid form and shapes it with its border. By interacting with space in an experiential and exploratory way we are allowing the body to be a creative tool. This way of acting towards space is something that we as architects can prompt into being by using ambiguous space, a space that does not come with a name attached but just with a sign, the + sign.

I propose a different interpretation of the versatile space which takes away the assigned and overly designed meaning of its multifunctional facade and replaces it with empty, un-designed, ambiguous space: the +space.

I frame my suggestion by using a concept that is widely spread in creativity research, ambiguity. Tolerance to ambi-

Toleranța la ambiguitate e de mult timp corelată în mod pozitiv cu creativitatea, din moment ce o sarcină creativă e prin natura sa nestructurată și vagă. Recent, acest concept a pătruns și în domeniul arhitecturii. Un exemplu e studiul desfășurat de Rebecca Milne și Bob Condie asupra impactului mediului construit asupra creativității în care analizează efectul ambiguității spațiale asupra modurilor creative de gândire, utilizând locurile de joacă brutaliste ca exemplu (Milne et al., 2020). Într-un experiment la scară largă desfășurat la Universitatea din Delft de către Alireza Mahdizadeh Hakak, în care medii virtuale au fost folosite ca mijloc de a potența creativitatea în studenții la arhitectură, s-a descoperit că mediile abstracte sunt percepute diferit de creierul nostru și că sunt într-adevăr mai conductive spre creativitate decât spațiile virtuale semi- sau complet proiectate (Hakak, 2017).

Arhitecții nu pot prevedea fiecare aspect al vieții. Nu putem proiecta pentru fiecare scenariu, aspirăm la aceasta, însă în final trebuie să proiectăm și pentru spontaneitate, pentru întâmplător, pentru neprevăzut, pentru creativitatea utilizatorului. Acest concept evaziv al creativității pentru spontaneitate, plin de preconcepții în majoritatea domeniilor, este și cel ce angrenează fiecare aspect al existenței umane; din punct de vedere antropologic, fără creativitate nu ar exista civilizație. Deoarece cursuri despre creativitate nu fac parte din curriculumul de bază a studiilor de licență, mai ales în domenii precum arhitectura, care se bazează mult pe utilizarea ei, e ușor să o percepem doar ca pe o trăsătură fixă de caracter sau să îi vedem doar componenta originalității și nu pe cea a utilității. Începând cu anii 1950, cercetări în domenii precum psihologie, sociologie, antropologie și, recent, genetică și neuroștiințe au încercat să o demistifice, punând-o într-un sistem de teorii, date observaționale și experimentale.

Ambiguitatea în locuirea urbană

Sugerez, așadar, că ambiguitatea poate fi un declanșator pentru a privi un spațiu într-un mod creativ, căci nu oferă o sugestie clară și directă de utilizare. Lasă locuitorul să umple spațiul cu nelimitata sa imaginație. Prin a nu supra-proiecta împluternicim oamenii să își croiască spațiul după propria măsură. Totuși, doar ambiguitatea în sine nu poate garanta că un spațiu va fi folosit într-un mod creativ, versatilitatea unui spațiu depinde și de un set de parametri cuantificabili, cei pe care i-am menționat la începutul articolului, suprafața utilă,

guity has long been positively correlated to creativity, as a creative task is by its very nature ill-structured and vague. Recently, this concept has permeated the field of architecture. An example is an ongoing study by Rebecca Milne and Bob Condie on the impact of the built environment on human creativity in which they also analyze the effect of spatial ambiguity on creative modes of thinking, using brutalist playgrounds as an example (Milne et al., 2020). In a large-scale experiment conducted at Delft University by Alireza Mahdizadeh Hakak, in which virtual environments were implemented as a means to enhance the creativity of architecture students, it was found that abstract environments are differently perceived by our brains and that they are indeed more conducive to creativity than semi- or fully- designed virtual spaces (HAKAK, 2017).

Architects cannot account for every aspect of life. We cannot design for every scenario, we aspire to, but ultimately we must also design for spontaneity, for chance, for the unpredictable, for the creativity of the user. This elusive creativity concept that is still full of misconceptions in most fields is also the one that drives every aspect of our human existence; anthropologically speaking, without creativity there would be no civilization. Because creativity courses are not part of a routine curriculum in undergraduate studies, especially in domains such as architecture that rely heavily on its use, it is easy to dismiss it as a fixed personality trait, or to see it only in the context of originality and not utility. In fact, since the 1950s, ongoing research has been demystifying it and setting it in a system of theories, observational and tested data, in domains such as psychology, sociology, anthropology, genetics and neurosciences.

Ambiguity in urban living

I therefore suggest ambiguity can be a trigger for looking at a space in a creative way, as it does not offer a clear, straightforward suggestion of usage. It lets the inhabitant occupy the space with their own limitless imagination: by not over-designing, we are empowering people to design. However, ambiguity cannot alone ensure that a space will be used in a creative way, the versatility of a space depends also on a set of quantifiable parameters, the ones mentioned at the beginning of the paper, namely floor space, light, air and views.

lumina, aerul și ventilația, vederile. Spațiul în plus nu e o nouă tipologie, ci mai degrabă un mod de a conceptualiza spațiul și relația sa cu granițele clar definite și proiectate.

Spațiile în plus pot apărea fără intenție, ele pot fi spații rămase din partiționarea funcțională, pot fi scobite, între zone specific proiectate sau pot fi cu intenție concepute, ceea ce sugerează acest articol. Pot varia de la nivelul micro al unei camere până la cel macro al unui oraș. Reprezintă un punct de pornire într-un mod de a proiecta care ar putea da flexibilitate și libertate utilizatorului, atribute pe care pandemia le-a confirmat ca fiind necesare.

În încercarea de a face față estompării granițelor dintre spațiul personal și cel de lucru, oamenii au reacționat prin reorganizarea locuințelor, în mod notabil prin a folosi spații nedeseminate precum balcoane, loggii, camere neocupate, holuri, până și depozitări. Dintre acestea balconul se diferențiază căci a devenit și încărcat cu valoarea simbolică a contactului cu exteriorul, un prag dintre lumi, conexiunea noastră cu alții, un mijloc de comunicare, de a ne simți mai puțin izolați. Articole din reviste au documentat acest fenomen prin titluri precum: „De ce ne inspiră balcoanele”, „O lecție a distanțării sociale: să construim mai multe balcoane”, „Balcoanele sunt spațiile din oraș în care se întâmplă totul pe timpul pandemiei”. În mod paradoxal, piața imobiliară capitalistă a făcut ca balconul să fie primul spațiu micșorat sau eliminat cu totul.

La începutul secolului al XIX-lea, când tuberculoza a devenit epidemie, cel mai răspândit tratament la vremea respectivă era expunerea la aer și soare, ceea ce a dus la apariția a numeroase spații ce facilitau acest tip de terapie. Aceste cerințe au influențat curentul modernist. Balcoane și terase generoase, grădini pe acoperiș, *chaise longue*-uri, uși culisante mari, spații intermediare între exterior și interior, suprafețe continue și fluide au devenit emblematice pentru modernism, căci ajutau la conturarea laturii sociale a manifestului său: un stil de viață modern, într-un mediu construit mai sănătos și igienic (Campbell, 2005). Poate că „mașina de locuit” al lui Corbusier nu e un concept atât de rece și respingător dacă îl percepem prin prisma eficienței și a fluidizării funcțiunilor. Poate că ar fi timpul ca etosul modernist al locuinței, atât de criticat în ultimul deceniu, să fie revitalizat, căci la vremea sa a încercat să răspundă nevoilor celor mulți și să creeze niște linii directoare în proiectare, care ar fi garantat o locuire optimă. Crearea unui modului comportamental care țină

The +space is not in itself a new typology, but rather a way of conceptualizing space and its relationship within the clearly defined and designed borders.

+Spaces can happen without intention, they can be left-over spaces from the functional partitions, they can be carved out, in-between explicitly designed areas, or they can be purposefully designed, which is the suggestion of this article. They can span from the micro-level of a room to the macro-level of a city. They represent a starting point in a way of designing that gives the user the flexibility and freedom that the Covid pandemic uncovered a growing need for.

In trying to cope with the blurring between personal and work space people have responded by reorganizing their urban homes, notably in making use of the unassigned spaces like balconies, loggias, spare rooms, hallways and even storage spaces. The balcony stands out as it also became charged with the symbolic value of the contact with the outside, a threshold space, our connection with others and the world, a means of communication, of feeling less isolated. Magazine articles documented this phenomenon with titles like “Why do balconies inspire us”, “A Lesson from Social Distancing: Build Better Balconies”, “Balconies are the happening spaces in cities during lockdown”. However, when thinking in terms of the capitalist housing market, the first space to be minimized or even eliminated altogether is the balcony.

At the beginning of the 19th century, when tuberculosis became epidemic, the most popular treatment at the time was exposure to fresh air and sun, which led to the appearance of various spaces that facilitated this kind of therapy. These requirements influenced the modernist movement. Generous balconies and terraces, rooftop gardens, outdoor chaise longue chairs, large sliding windows, indoor-outdoor spaces, continuous and uncluttered surfaces became staples of modernism, as it defined its socially orientated manifesto. This lifestyle was aimed at creating a healthier and more hygienic built environment (Campbell, 2005). Perhaps a “machine for living” is not a cold and off-putting concept if we perceive it from the angle of efficiency and of streamlining functions. The modernist housing ethos that has been so critiqued over the last decade may be in need of a resurgence, as it did in its time try to answer to the needs of the many and to create guidelines that would ensure optimal living. The creation of a behavioral modulator that takes into account

cont de acțiunile și reacțiile noastre în și la un spațiu ar putea oferi un sistem diferit de măsurare și cuantificare. Avem nevoie de spațiu gol în aceeași măsură în care avem nevoie de spațiu plin, avem nevoie de libertatea de a crea cu mișcarea noastră, de a nu ne simți constrânși și copleșiți de haosul dezordinii funcționale.

Balconul e în prezent cel mai versatil spațiu dintr-un apartament tipic, motivul fiind dublu – beneficiază de cea mai mare cantitate de lumină și aer și e un spațiu neatribuit în cadrul locuinței, un spațiu extra ce poate prelua excesul de funcțiuni și semnificații. Balconul poate fi un loc de joacă, o cameră de zi, un birou, o seră, un colțisor de citit, un loc de mic dejun, o sală de gimnastică personală, un punct de belvedere, o scenă, un cinema, loja individuală pentru a privi spectacolul lumii. Am putea lua lecția balconului și să o traducem într-o strategie viabilă de proiectare. Ce ar fi dacă toate camerele ar avea balcoane? În sensul în care spații extra ar putea fi atașate în mod strategic lângă un spațiu principal, dimensiunile lor variind în funcție de simbiotul lor arhitectural, ar funcționa ca o extensie, preluând excesul de funcțiune sau ar fi spații de sine stătătoare. Apartamentul tipic ar putea avea o camera de zi + un dormitor + o bucătărie + un hol + ar putea fi amplasat atât pe axa orizontală, cât și pe cea verticală.

Pandemia Covid a ridicat întrebarea dacă standardele noastre reglementate de locuire sunt încă viabile. La nivel macro, densitatea a jucat un rol important în răspândirea virusului, orașe foarte dense precum New York, Londra, Wuhan, Rio de Janeiro, Mumbai au avut cea mai mare rată de transmisie. Aceast lucru cuplat cu impactul psihologic negativ al fuziunii funcționale în locuințe nepotrivite i-a făcut pe arhitecți și urbanisti să se îndoiască de fiabilitatea orașului compact. Totuși densitatea are numeroase avantaje: accesul ușor la bunuri și servicii, sisteme de sănătate și transport mai bune, comunități mai diverse, oamenii au prosperat în densitate. A merge într-o direcție complet opusă și a anula densitatea e o măsură extremă și contraproductivă. Densitatea nu are o valoare fixă, e o caracteristică maleabilă, și orașele au tins în mod natural spre tipare ale densității și nu spre o distribuție uniformă, deși ceea ce observăm că se întâmplă e că, în timp, aceste tipare se omogenizează, staturile densității încep să devină apropiate ca valoare, cu diferențe minore între straturile ridicate, medii și scăzute. Distribuția monocentrică în care există un singur nucleu creează un sistem repetitiv

our actions and reactions in and to a space could offer a different measuring system. We need empty space as much as we need full space, we need the freedom of creating through our movement, of not feeling constrained and overwhelmed by the functional clutter.

The balcony is currently the most versatile space within a typical apartment-type housing, the reason being twofold: it benefits from the greatest amount of light and air and it is an unassigned space within the home, an extra space so it can assume the excess of functions and meanings. The balcony can be a playroom, a living room, an office, a greenhouse, a reading corner, a breakfast nook, a personal gym, an observation deck, a stage, a cinema, your own personal theater box to the spectacle of the world. We could take the lesson of the balcony and translate it into a viable design strategy. What if all rooms had balconies? In the sense that extra spaces could be strategically attached to a main one, their dimensions varying according to its architectural symbiont, they could function as an extension, taking the overflow of function, or as a standalone space. The typical apartment could have a living room and a +space, a bedroom and a +space, a kitchen and a +space, a hallway and a +space; it could be on the horizontal or vertical axes.

The Covid pandemic has brought forth the question of whether our regulated standards of living are still viable. At a macro-level, population density has been an important factor in the spreading of the virus, highly dense cities like New York, London, Wuhan, Rio de Janeiro, Mumbai have had the highest rates of transmission. This, coupled with the negative mental impact of functional merging within unsuitable houses, has made many architects and urban planners question the compact city. However, people have thrived in high-density locations due to their numerous benefits: easy access to services and goods, better health care and transportation systems and more diverse communities. Going in a completely different direction and significantly lowering population density is an extreme and counterproductive measure. Density is not a set value but a malleable characteristic, and cities have naturally always had patterns of density, and not a uniform distribution, though over time these patterns tend to homogenize as the layers and patterns start to become closer in value, with small differences between the high, medium and low layers. The mono-concentric distribu-

cu circuit închis. Abordarea spațiului în plus în interiorul unui oraș ar însemna fragmentarea nucleului condensat în multiple entități mai mici legate prin țesuturi de distribuție ale densității sub formă de U, în care partea de jos a curbei ar fi spațiul gol și ambiguu, cel în plus. Strategia ar fi una de redistribuire a densității în straturi dinamice care ar permite un mix de permutări între straturile cu densitate ridicată, medie și scăzută, dezmembrând succesiunea tipică în crescendo.

Spații urbane în plus: instalațiile de pe râul Bahlui¹

Râurile pot fi spații în plus naturale în interiorul unui oraș, ele reprezintă o redistribuire a densității, un mediu în formă de U, spațiul gol ideal. A lăsa mici insule de sălbăticie în interiorul unui oraș, precum un mic petic de pădure, un câmp, un lac, un râu, poate fi o strategie în combaterea efectelor negative ale densității. Pot balansa ecuația natural, artificial și simultan să facă parte dar și să nege orașul. În aceste spații în plus urbane, memoria spațiului e stocată, ele sunt starea de dinaintea și de după urbanizare, și au o identitate flexibilă și universală. A ciopli sau a pune deoparte aceste tipuri de spații naturale din întregul oraș, inclusiv centru, ar media interesele private contradictorii, căci orașul în sine se află într-o stare duală, aparținând atât individului, cât și colectivității.

Ca parte a Romanian Creative Week am coordonat o serie de proiecte ce aveau ca obiect râul Bahlui din Iași, ce au avut ca scop explorarea multiplelor stări pe care acest spațiu ambiguu le are în viața oamenilor ce interacționează cu el. Râul Bahlui, deși mic ca dimensiune, e o parte vitală a orașului, îi traversează centrul și conectează numeroase cartiere. Cu toate acestea nu a existat nici o încercare din partea autorităților de a-l integra în țesutul urban. Ceea ce e, în mod paradoxal, un lucru bun, având în vedere rezultatele dezastruoase ale taluzării, ce a distrus flora de pe maluri și le-a făcut sterile și neprimitoare.

Toate instalațiile au fost plasate în calea trecătorilor (pe trotuar, pe pod) pentru a nu oferi altă alternativă decât parcurgea lor chiar dacă fugitiv. Făcând acest lucru am dorit să transmitem că toți trecem prin aceleași lucruri, chiar dacă unii dintre noi aleg indiferența și nu interacțiunea activă, și că putem folosi empatia ca un mijloc în crearea unei identități colective.

tion in which there is only one dense core also creates a very repetitive and closed-end system. The +space approach in a city context would mean fragmenting the condensed core into multiple smaller entities held together by a U-shaped tissue of density distribution, in which the bottom of the curve would be the “empty” and ambiguous +space. The strategy would be the redistribution of density in dynamic patterns that allow for a mix of permutations between the high, medium and low layers, dismantling the crescendo succession.

Urban + spaces: Bahlui river installations¹

Rivers can be a natural +space within the city since they represent a disruption in density, an actual U-shaped environment, and the ultimate empty space. Leaving islands of wilderness inside a city, like a small patch of forest, a field, a lake, a river, can be a strategy in coping with the adverse effects of density. They can balance the natural vs artificial equation and be a part of the city while also denying it. Within them, a memory of the space itself is stored, they are the before and after state of urbanization, and hold a universal and highly flexible identity. Carving out, or setting aside these naturally occurring spaces within the whole body of a city, center included, would mitigate the often contradictory private interests, as a city itself is in a dual state of being, belonging both to the individuals and to the community.

As part of Romanian Creative Week I coordinated a series of projects that focus on the Bahlui river in Iași, in which the goal was to explore the many potential states that this ambiguous space has in the lives of the people who interact with it. The Bahlui river while not very large is a vital part of the city as it runs through its center and connects many neighborhoods, but there has been no attempt from the authorities to integrate it into the urban tissue. This might be for the best considering the disastrous effect of the embankment that destroyed the flora of the banks and made them sterile and unwelcoming.

All our installations were placed “in the way” of passersby (on the sidewalk, on the bridge) so they would have no alternative but to engage with them even if briefly. By doing so we wanted to convey the message that we all pass through the same things, even if some of us choose indifference and not active interaction, and to use empathy as a means for creating a collective identity.

Fig. 1. Pavilionul „Prin ochii altora” a fost construit ca o poartă metaforică și fizică spre gândurile și sentimentele celorlalți. Unul dintre obiective a fost să fie accesibil tuturor categoriilor de vârstă. / “Through the Eyes of Others” pavilion was constructed as a metaphorical and physical gateway into the thoughts and feelings of others. One of the goals was to make it accesible to all ages.

Fotografii și editare/Photos and editing: Oana Frunză

Pavilionul intitulat „Prin ochii altora” explorează relația oamenilor cu râul în timpul pandemiei. Am luat o serie de interviuri oamenilor ce trăiesc și lucrează pe cele două maluri ale râului, malul academic și cel rezidențial. Deoarece laturile râului sunt mici și lăsate complet goale și neproiectate, a fost interesant de observat reacția și tiparele comportamentale generate de acest spațiu ambiguu. Răspunsurile pe care le-am primit au fost variate: „Îmi place să îl privesc, e o imagine care mă calmează”, „Îmi place să alerg de-a lungul malurilor sale”, „Îl folosesc ca spațiu pentru meditație”, „Ne place să privim studenții cum merg la Universitate, ne amintește de tinerețea noastră”, „Îmi place să îi fotografiez păsările și micile flori”, „Îl folosesc pentru a-mi plimba câțelul”, „Îmi place să merg acolo cu prietena și stăm pe taluzurile betonate”, „Eu fac bărci de hârtie cu baietelul meu și le dăm drumul pe râu”. Acestea au fost doar mici fragmente din povestea lor, însă varietatea răspunsurilor a dus la concluzia că deși râul Bahlui e o oportunitate ratată în termeni de design, imaginea sa neregizată permite oamenilor să aibă un comportament divers

The pavilion called “Through the Eyes of Others” explores people’s relationship with the river during the pandemic. We took a series of interviews with the people who lived and worked on the two sides of the river, the academic shore, and the residential one. Because the river sides are left completely bare and un-designed, and are also relatively small, it was interesting to see how people behaved towards this ambiguous place. The answers we received were varied: “I like to look at it, it’s been a calming image”, “I like to run along its shore”, “I used it for meditation”, “We liked to watch the students walking to the University, it reminded us of our youth”, “I like to take pictures of its birds and small, modest flowers”, “I use it to walk my dog”, “I like to take my girlfriend there and sit on the concrete edge”, “I make paper boats with my son and release them into the river”. These were just small parts of their story but the variety of their answers led us to the conclusion that even though the Bahlui river is a missed opportunity in terms of design, its unscripted image allows people to have diverse and creative responses to it.

și creativ către el. Conceptul ochiului, al privirii s-a materializat atât în ansamblul structurii pavilionului, cât și în lentilele optice atașate de panourile cu poveștile-interviu. Lentilele permit o privire aprofundată asupra detaliilor pe care în mod normal nu le vedem.

Fig. 2. Colaj realizat de stud. arh. Maria Butnărașu, cu titlul "The ups and lows of Bahlui"/Collage made by arch. stud. Maria Butnărașu titled "The ups and lows of Bahlui"

O altă instalație pe care am făcut-o s-a numit „Utopii pe Bahlui”, în cadrul căreia i-am rugat pe studenți să deseneze pe două poze ale râului și să ia ca singură constantă cursul apei, având libertatea de a imagina orice doreau în jurul ei. Le-am printat pe un fundal transparent și am făcut un suport metalic pentru a ține toate ilustrațiile, în timp ce o ramă a fost amplasată în locul exact de unde au fost făcute fotografiile. Trecătorii puteau să schimbe ilustrațiile diapozitiv și să vadă imaginea râului prin imaginația unică a studenților.

Băncuța manifestă a reprezentat un mod prin care ne-am dorit să testăm granițele râului, ce au ca scop controlul în caz de inundații, accesul fiind nerecomandat. Inaccessibilitatea e

The concept of the eye/the glance was materialized both in the overall structure of the pavilion and in the optical lenses that were attached to the story panels. The lenses allowed a magnified glimpse into the small details that we do not normally see.

Fig. 3. O familie interacționând cu instalația, tatăl a preferat colajele mai realiste, în timp ce mama și fițița pe cele mai jucăușe; copiii, în general, au avut o reacție pozitivă; posibilitatea schimbării ilustrațiilor diapozitiv i-a făcut pe oameni să interacționeze mai intens cu instalația/A family interacting with the installation, the father preferred the more structural realistic collages while the mother and daughter liked the more whimsical ones, children in general reacted very well to the installation, and the hands-on aspect of changing the illustrations slides led people to engage and interact more fully.

Fotografii și editare/Photos and editing: Oana Frunză

Another installation we did is called Bahlui Utopias, where we asked architecture students to draw on two photos of the river and to take as constant only the flow of the water, having the liberty to design anything they wished around it. We then printed them on a transparent background and made a metal stand that would hold all of the illustrations, while a frame was put in the exact same place where the photos of the river were taken, and the passersby could change the illustration slides and see the image of the river through the unique imagination of the students.

The bench manifesto was a way in which we pushed the boundaries of the riverbank, that only serve as flood control, public access being discouraged. Inaccessibility is enforced

impusă printr-o centură din beton, dar datorită înălțimii reduse am sesizat oportunitatea creării unei deschideri flexibile în această graniță. Banca are elemente mobile spre râu care pot fi modificate individual pentru a ocupa mai mult sau mai puțin din spațiul interzis.

by the concrete guardrails, but due to their low height we saw an opportunity of creating a flexible opening in the border. The bench has movable elements towards the river that can be individually modified to occupy more or less of the forbidden space.

Fig. 4. Băncuța colorată e o invitație într-un moment de repaos în parcursul linear și grăbit al circulației auto și pietonale ce înconjoară râul; elementii mobili ai băncuței îi conferă un caracter dinamic; băncuța poate să preia multiple forme în funcție de dorințele utilizatorului, lăsându-i libertatea de a crea./The colorful bench is an invitation for a moment of pause among the linear, fast-paced pedestrian paths and motorways that surround the river; the mobile elements of the bench give it a dynamic character, enabling it to take multiple forms according to the creativity of the user.

Fotografii și editare/Photos and editing: Oana Frunză

Concluzii

Pandemia a dezvăluit vulnerabilități în modul în care locuim, vulnerabilități care au fost mereu prezente însă au trecut neobservate. Casele noastre au trebuit să răspundă dezordinii funcționale, fuziunii sensurilor și lipsei de conexiune cu exteriorul. Excesul de funcțiuni s-a disipat în spațiile ambigue precum balcoanele. Modurile creative în care am utilizat aceste spații sugerează o conexiune între spațiul ne-desemnat, ne-proiectat, ne-regizat și utilizarea creativă. Acest lucru e susținut de o puternică legătură pozitivă între creativitate și toleranță la ambiguitate. Urmărind această logică, propun un nou mod de conceptualizare a spațiului fără a-i da un nume, ci mai degrabă un semn, semnul +, un spațiu ce ar putea genera un răspuns creativ și care s-ar putea adapta neprevăzutului.

Pentru scenariul la nivel micro al spațiului în plus, am ales ca exponent balconul, iar pentru nivelul macro, un râu urban.

Conclusions

The pandemic has uncovered vulnerabilities in the way we live, vulnerabilities that were always present but passed unnoticed. Our homes had to respond to functional clutter, merging of meaning and the lack of connection with the outside. This excess dispersed into the ambiguous spaces such as balconies. The creative way we made use of these spaces suggests a link between unassigned, un-designed, unscripted space and creative use. This is backed up by the strong positive correlation between creativity and tolerance to ambiguity. Following this logic, I proposed a way of conceptualizing space without giving it a name but rather a sign, the + sign – a space that would prompt a creative response and would adapt to the unpredictable.

For the micro-level scenario of the +space I chose the balcony, and for the macro-level scenario of an urban river. The

Modul de conceptualizare a spațiului în plus nu ar trebui să fie interpretat doar ca mai mult spațiu, ca o cameră sau un parc în plus, ci mai degrabă ca un volum de mijloc, o extindere care are două stări simultane: ca făcând parte dintr-o entitate mai mare și ca un spațiu de sine stătător. Doar privindu-l din propria perspectivă creativă a utilizatorului își alege o stare. E o soluție pentru lipsa spațiului, o alternativă la multifuncționalitate.

Versatilitatea văzută ca multifuncționalitate nu generează mereu cele mai sănătoase tipare comportamentale, dacă funcțiunile pe care le combină sunt contradictorii. Spațiile pe care le folosim în mod uzual generează automatisme și asocieri, suntem sclavii obișnuinței până la urmă. Când apare o adiție abruptă de funcțiune, așa cum a fost cazul pe timp de lock-down, când locuința a trebuit să acomodeze lucrul, educația, recreerea în interiorul umililor săi pereți, nu a existat spațiu unde să fie pușe așa că au fost suprapuse pe cele existente. Efectul pe termen lung a fost o scădere a eficienței a fiecărei activități individuale. Nu ne mai puteam relaxa pentru că trebuia să lucrăm în camera de zi, nu puteam fi atenți la cursuri, căci erau în dormitor și exemplele pot continua. Concluzia empirică care poate fi trasă e că spațiile cu care ne-am obișnuit determină un anumit comportament; chiar și în cazul în care alterăm funcțiunea unui astfel de spațiu, semnificația anterioară rămâne, e o memorie intrinsecă în el și în noi. Ideea spațiului în plus a venit observând cum își folosesc oamenii balcoanele în lock-down și extinzând această observație la scări și contexte diferite. Sugestia este ca fiecare spațiu primar să aibă atașat un + spațiu, caracterizat prin ambiguitate. Acest mod de conceptualizare a spațiului ar putea duce la noi tipologii ce s-ar putea adapta mai bine la nevoile utilizatorului și care să permită o abordare mai individualizată. Așa cum se afirmă în articolul „A treia cameră” de către Anda-Ioana Sfinteș, spațiul ne ajută la construirea unui sens al sinelui, a unei identități, spațiul gol permițând un grad mai mare de libertate, în el putem observa mai prezente manifestările unice ale individualității (Sfinteș et al., 2019).

Locuințele ar putea avea o +cameră de zi, un +dormitor, o +bucătărie, acestea ar putea fi spații alveolare, tip buzunar, atașate unei funcțiuni primare. Gradul lor de posibilitate ar varia în funcție de mărime, poziție și grad de iluminare. Aceeași logică s-ar putea aplica la o scară urbană pentru a permite, atunci când e nevoie, flexibilitate și loc de expansiune în interiorul centrului dens sau pentru crearea unei

conceptual framing of the + space should not be interpreted just as more space e.g. an extra room, or an extra park, but rather as an in-between volume, an extension that has two simultaneous states of being: as part of a larger entity and as a self-containing space. It is only upon viewing it through the creative perspective of the user that a state is chosen. It is a solution for the lack of space, an alternative to multi-functionality.

Versatility seen as multi-functionality does not always generate healthy behavioral patterns if the functionalities that it combines are contradictory. Spaces that we use on a daily basis generate associations and automatisms; we are creatures of habit after all. When there is an abrupt addition of functions, as was the case during lockdown, when the home had to accommodate work, education, entertainment, leisure inside its humble walls, there was no space for them to develop in, so they were superimposed on preexisting ones. The long term effect was a lowered efficiency of each individual activity. We could no longer relax because we worked in our living room, we could not pay attention to classes as they were in our bedroom and so forth. The empirical conclusion that can be drawn is that our spaces determine a way of acting, even in the case of altering the functionality of a said space its former one lingers, there is a memory inherent within it and within ourselves. The idea for the +space came from observing how people made use of their balconies in lockdown and extending this to different contexts and scales. The suggestion is that each primary space should have attached to it a + with ambiguity as its main characteristic. This way of conceptualizing space could lead to new typologies that could better adapt to fit user needs and would also allow for a more individualized approach. As stated in the article “The Third Room” by Anda-Ioana Sfinteș, space helps us build our sense of self; spare space allows for greater freedom and it is in it that the unique manifestations of individuality are more visible (Sfinteș et. al, 2019).

Homes could have a +living room, a +bedroom, a +kitchen, they could be pocket-type spaces attached to the primary function. Their degree of possibility would vary according to their size, position and lighting. The same logic could be applied at an urban scale to allow for flexibility and expansion when needed within the dense center or for the creation of a no man's land between different core parts of the city. In

zone tampon între diferite părți de bază ale orașului. Făcând aceasta, am putea să planificăm imprevizibilul și să ținem cont de creșterea naturală și schimbările care se petrec în interiorul unui oraș. Pentru ca spațiul în plus să devină o tipologie de sine stătătoare este nevoie de o cercetare mai amănunțită pe plan teoretic și practic pentru a testa viabilitatea acestei strategii în proiectarea la nivel micro și macro.

doing so we would account for the unpredictable and for the natural growth and changes that happen within a city.

In order for the + space to become a typology in itself, further research is needed, both practical and theoretical, to test if it is indeed a viable strategy in designing at a micro- and macro-level.

Referințe/References

- Campbell, M. (2005). What tuberculosis did for modernism: the influence of a curative environment on modernist design and architecture. *Medical History*, 49(4), 463–488.
- Dul, J. (2019). The Physical Environment and Creativity: A Theoretical Framework. In J. C. Kaufman & R. J. Sternberg (Eds.), *The Cambridge Handbook of Creativity* (2nd ed., pp. 481–510). Cambridge University Press
- Hakak, A. M. (2017). *Enhancing [Spatial] Creativity: Enhancing creativity of architects by applying unconventional virtual environments*. TU Delft.
- Judge, Lindsay and Rahman, F. (2020). *Lockdown living: Housing quality across the generations*. Resolution Foundation.
- Kaufman, J., & Glăveanu, V. (2019). *A Review of Creativity Theories: What Questions Are We Trying to Answer?*
- Milne, R., Condia, B., Manhattan, & Negami, H. (2020). *Understanding the Effect of Spatial Ambiguity on Creative Modes of Thinking*. 2. ANFA conference
- Paris, S. R. De, & Lopes, C. N. L. (2018). Housing flexibility problem: Review of recent limitations and solutions. *Frontiers of Architectural Research*, 7(1), 80–91.
- Serafini, G., Parmigiani, B., Amerio, A., Aguglia, A., Sher, L., & Amore, M. (2020). The psychological impact of COVID-19 on the mental health in the general population. *Qim*, 113(8), 229–235.
- Sharma, N., & Vaish, H. (2020). Impact of COVID - 19 on mental health and physical load on women professionals: an online cross-sectional survey. *Health Care for Women International*, 41(11–12)
- Sfinteș, A., Păduraru, R., Balcanu, R., David, D. (2019). "The Third Room". Anthropological and Architectural Explorations. Habitation. Context and perspectives. *Argument* 11/2019

¹ Secțiunea Bahlui Visions din cadrul Romanian Creative Week a fost propusă și coordonată de Oana Frunza cu ajutorul unei echipe de studenți ai facultății de Arhitectură G.M. Cantacuzino din Iași ; Studenții dedicați implicați în crearea instalațiilor sunt Pavel Mihnea-Andrei, Maria Butnarusu, Cretu Francesca, Buliga Adina-Adelina, Ichim Octavian-Marian, Cristina Ungurean, Daria Onofrei Oana-Cezara Pîrvan, Ursu Stefana, Paraschiv Ioana, Flavia-Marina Alexoiaie, Eduard Maxim, Gherman Alexandru, Spinu Ioana-Teodora, Diaconu Ioan Daniel, Ghileschi Bogdan-Alexandru, Hritcu Lavinia, Andrei-Matei Anton, Romario Patras/The Bahlui Visions section from Romanian Creative Week was proposed and coordinated by Oana Frunza with the help of a team of student architects from G.M. Cantacuzino Iași Faculty of Architecture; The dedicated students involved in the creation of the installations are Pavel Mihnea-Andrei, Maria Butnarusu, Cretu Francesca, Buliga Adina-Adelina, Ichim Octavian-Marian, Cristina Ungurean, Daria Onofrei Oana-Cezara Pîrvan, Ursu Stefana, Paraschiv Ioana, Flavia-Marina Alexoiaie, Eduard Maxim, Gherman Alexandru, Spinu Ioana-Teodora, Diaconu Ioan Daniel, Ghileschi Bogdan-Alexandru, Hritcu Lavinia, Andrei-Matei Anton, Romario Patras